

INTERNATIONAL
**CITY
AND
HISTORY**
SYMPOSIUM ON AVCILAR

ULUSLARARASI AVCILAR KENT ve TARİH SEMPOZYUMU

21-22 OCTOBER 2021 / 21-22 EKİM 2021
AVCILAR - İSTANBUL

INTERNATIONAL CITY AND HISTORY SYMPOSIUM ON AVCILAR

**ULUSLARARASI AVCILAR KENT ve
TARİH SEMPOZYUMU**

21-22 OCTOBER 2021 / 21-22 EKİM 2021
AVCILAR - İSTANBUL

AVCILAR BELEDİYESİ KÜLTÜR HİZMETİDİR
Yayın No: 9

ULUSLARARASI AVCILAR KENT VE TARİH SEMPOZYUMU
INTERNATIONAL CITY AND HISTORY SYMPOSIUM ON AVCILAR
Tam Metin Bildiri Kitabı / Full Text Book

Yayın Sahibi / Publisher: Avcılar Belediyesi / Avcılar Municipality

Editör / Editor: Ülkü KARA - Haldun AYDINGÜN

Yardımcı Editör / Co-Editor: Ayberk ENEZ

Grafik Tasarım / Graphic Design: Tekin ZENGİN

Yayın Tarihi / Publishing Date: Mart - March 2022

Avcılar Belediyesi Yayınları

ISBN: 978-605-73399-0-4
Yayıncı Sertifika No: 63122

Tüm hakları saklıdır. Yazarın ve yayıncının izni olmadan çoğaltılamaz, kopyalanamaz.
Makalelerin içeriği ile ilgili sorumluluklar yazarlara aittir.
*All rights reserved. This book or any portion thereof may not be reproduced or used
in any manner whatsoever without the express written permission of the publisher
Responsibilities for the content of the articles belong to the authors.*

Mayıs 2022

SEMPOZYUM ONUR KURULU
HONOURS COMMITTEE

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU
Prof. Dr. İlter TURAN
Dr. Ragıp Nebil İLSEVEN
Akif Hamza ÇEBİ
Turan HANÇERLİ
Bahattin YÜCEL
Bahadır KALEAĞASI

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU
ORGANIZING COMMITTEE

Celal EMRE
Lütfi DEMİR
Gökhan ENÜL
Dr. Servet KAYA
Koray Doğan URBARLI
Mesut GÜLŞEN
Elif BORCEKLİ
Öznur Deniz AYAROĞLU
Ayberk ENEZ

SEMPOZYUM BİLİM KURULU
SCIENCE COMMITTEE

Prof. Dr. Şengül AYDINGÜN
Prof. Dr. Blazej STANISLAWSKI
Prof. Dr. Aynur KOÇAK
Dr. Rasih Haldun AYDINGÜN
Dr. Ülkü KARA

2021 yılında aramızdan ayrılan,
engin tarih bilgisi ile bizlere ışık tutarak
Bathonea kazılarında çok katkısı bulunan
Sayın Hakan Murat Akın'a
saygılarımızla...

*In honor of Hakan Murat Akın (R.I.P.
in 2021), who had made enormous
contributions to the Bathonea excavations
with his vast historical knowledge...*

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

Önsöz Foreword	7
Sempozyum Açılış Konuşması / <i>Symposium Opening Speech</i> “Bathonea, Kadim Kent İstanbulumuzun Geçmişine ve Tarihine Başka Bir Pencere Açıyor...” “Bathonea Opens Another Window to the Past and History of Our Historical City, Istanbul...” Turan HANÇERLİ	11
Avclar Bathonea Kazılarının İstanbul Tarihine Katkıları Contributions of Avclar Bathonea Excavations to the History of Istanbul Şengül G. AYDINGÜN	17
Küçükçekmece Göl Havzası Arkeolojik Araştırma Tarihi History of Archaeological Research at Küçükçekmece Lake Basin Ayberk ENEZ	23
Hititlerin Ticaret Sistemi ve Ticaret Yollarının Avclar’da Buluşması The Trade System of the Hittites and the Meeting of Trade Roads in Avclar A. Tuba ÖKSE	43
Avclar’ın Karadeniz ile Ege Arasındaki Tarihi Ticaret Yolu Üzerindeki Konumunun Önemi The Importance of Avclar’s Location in the Historic Trade Route Between Black Sea and Aegean Haldun AYDINGÜN.....	51
Bizans Mühürlü Tuğlaları Üzerine Filolojik ve Arkeolojik Araştırma: Küçükçekmece Gölü, Firuzköy Yarımadası’ndaki Yerleşime ait Bizans Yapılarından Seçilmiş Mühürlü Tuğla Örnekleri Üzerine Çalışma Philological and Archaeological Research on Byzantine Stamped Bricks: Case Study of Selected Examples of Stamped Bricks from Byzantine Architectural Structures from the Site on the Firuzköy Peninsula on Lake Küçükçekmece Evelina KACHYNSKA, Grzegorz SUS.....	63
Geç Antik Çağ Eczanesi Daphnusion’dan (?) Mortarium ve Mortarium Piliular Mortarium and Mortarium Pilia from the so called Late Antique Pharmacy Daphnusion Şengül AYDINGÜN, Berrin YILDIZ.....	77
“Bazilikal Yapı”nın Seramik Buluntularına Bir Bakış Ceramic Artifacts of the “Basilical Structure”: An Overview Ülkü KARA.....	105
Bathonea, Athyra ve Angurina Limanları The Harbours of Bathonea, Athyra ve Angurina Hakan ÖNİZ, Şengül AYDINGÜN.....	125
Firuzköy Yarımadası’ndaki “Küçük Liman”: Küçükçekmece Gölü’nde Yapılan Liman Çalışmaları Hakkında Arkeolojik Ön Rapor The So-called “Küçük Liman” on the Firuzköy Peninsula: A preliminary Archaeological Report on Harbour Studies Along the Küçükçekmece Lake Alkiviadis GINALIS.....	143

MS 5. - 11. Yüzyılları Arasında İstanbul Bathonea, Theodosius ve İzmit Körfezi Antik Limanlarının Rolü The Role of the Ancient Harbours of Avcılar Bathonea and Theodosius Between the 5 th - 11 th centuries AD in the Marmara Sea Şengül AYDINGÜN, Sercan ÖNGEN.....	163
Firuzköy Yarımadası Bizans Mimari Kompleksi'nde Merkezi Planlı Yapıdaki Opus Sectile Döşeme: Bir Analoji Denemesi Byzantine Architectural Complex on the Firuzköy Peninsula. An Attempt to Find an Analogy Evelina KACHYNSKA.....	181
Bathonea Kazıları Geç Antik - Orta Çağ Mezarları Late Antique Period - Medieval Tombs of Bathonea Excavations Batuhan SAZAK, Ahmet BEKTAŞ.....	195
Bizans Başkentinin Batı Kırsalında Su Temini: Avcılar ve Yakın Çevresinden Yeni Arkeolojik Buluntular Water Supply in the Western Suburbs of the Byzantine Capital: New Archaeological Evidence from Avcılar and Surroundings Kerim ALTUÇ.....	213
Constantinopolis Yakınlarında Küçükçekmece Göl Havzasında Yer Alan Erken Dönem Hıristiyan Bazilikaları (İstanbul-Avcılar) Early Christian Basilicas at Lake Küçükçekmece near Constantinople (İstanbul-Avcılar) Błażej M. STANISŁAWSKI, Şengül AYDINGÜN, Ayberk ENEZ, Konrad K. SZYMAŃSKI.....	227
Geç Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemleri'nde Karantina Bölgesi Olarak Küçükçekmece Gölü ve Çevresi Küçükçekmece Lake and its Surroundings as a Quarantine Zone in the Late Roman, Byzantine and Ottoman Periods Ali ŞAHİN.....	263
Avcılar - Firuzköy Yarımadası'ndaki Osmanlı Yapılarının Dökümantasyonu Documentation of Ottoman Buildings in Avcılar - Firuzköy Peninsula Yaser DELLAL.....	283
MS 19. Yüzyılda Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında Ayamama Çiftliği Üzerine Notlar Notes on the Ayamama Farmland over the Ottoman Archival Sources of the 19 th Century AD Özge ASLANMİRZA.....	297
Batılı Seyyahların Kaleminden Küçükçekmece ve Çevresi Küçükçekmece and Its Surroundings from the Pens of Western Travelers Meriç HARMANCI.....	305
Küçükçekmece Gölü ve Havzasında Çevre Kirliliği Environmental Pollution in the Lake Küçükçekmece and the Basin Serkan KÜKRER, Hakan KAYA.....	321
Küçükçekmece Göl Çevresi Faunası ve Sosyal Yaşama Etkisi Küçükçekmece Lake Environment Fauna and Its Impact on Social Life Hasan DEĞİRMENCİ.....	325
Sempozyum Kapanış Konuşması / Symposium Closing Speech "Bathonea, Asırlar Öncesinden Günümüzü Aydınlatan Bir Işıktır..." "Bathonea is a Light Coming From Centuries Ago to Enlighten Today..." Turan HANÇERLİ.....	341

Batılı Seyyahların Kaleminden Küçükçekmece ve Çevresi

Küçükçekmece and Its Surroundings
from the Pens of Western Travelers

Meriç HARMANCI*

Özet

Bu çalışmada çeşitli nedenlerle yolu İstanbul ya da Anadolu coğrafyasından geçen Batılı seyyahların, elçilerin, tüccarların, askerlerin, din görevlilerinin veya onlara eşlik eden grupta yer alan kişilerin, yabancı esirlerin seyahat notlarında yer alan Büyükçekmece, Küçükçekmece ve çevresine ait izlenimler aktararak bölgenin o günkü durumu/görünümü hakkında genel bilgiler ortaya konmaya çalışılacaktır. Çalışmaya dahil edilen on iki seyahatname 16. yüzyıl ila 19. yüzyıllar arasından seçilmiştir. Bu seyahatnamelerden tarih olarak en eskisi 1530 yılında İstanbul'a ulaşan Avusturya-Macaristan heyetinde tercüman olarak bulunan Benedict Curipeschitz'e aittir. En yeni tarihli seyahatname ise 1827-1828 yılları arasında İstanbul'da bulunan Charles Colville Frankland tarafından kaleme alınan eserdir. İncelenen seyahatnamelerde bölgenin coğrafi durumu ile ilgili tasvirler özellikle dikkat çekmektedir. Büyükçekmece ve Küçükçekmece Köprülerinin o günkü durumu, geçilen yollar, kasabalar, bölgedeki bazı yapılar seyyahların eserlerinde yer almıştır. Küçükçekmece ve çevresi bazı seyahatnamelerde İstanbul'a giden yolcuların başkente varmadan önce konakladıkları son yer ve kişi ya da heyetlerin karşılandığı mekan olarak dikkat çeker. Bazı seyahatnamelerde Küçükçekmece ve Büyükçekmece'nin seyyahlar tarafından nasıl adlandırıldığına dair bilgiler de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Seyahatname, Seyyah, Küçükçekmece, Büyükçekmece.

Abstract

In this study, the impressions of Büyükçekmece, Küçükçekmece and its environs will be conveyed in the travel notes of Western travelers, ambassadors, merchants, soldiers, religious officials or people accompanying them, and foreign prisoners who passed through Istanbul or Anatolia for various reasons, and general information about the appearance of the region at that time will be tried to be revealed. Twelve travelogues included in the study 16th century 19th selected over the centuries. The oldest of these travel books belongs to Benedict Curipeschitz, who was a translator in the Austro-Hungarian delegation that reached Istanbul in 1530. The most recent travel book is the work written by Charles Colville Frankland, who was in Istanbul between 1827-1828. In the travel books examined, the descriptions of the geographical situation of the

* Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Orcid No: 0000-0003-1062-7926, harmanci@yildiz.edu.tr

* Assoc. Prof., Yıldız Teknik University, Orcid ID: 0000-0003-1062-7926, harmanci@yildiz.edu.tr

region attract attention. The condition of the Büyükçekmece and Küçükçekmece Bridges at that time, the roads, towns and some structures in the region were found in the works of the travelers. Küçükçekmece and its surroundings draw attention in some travel books as the last place where passengers going to Istanbul stay before arriving in the capital, and the place where people or delegations are greeted. Some travel books also contain information about how Küçükçekmece and Büyükçekmece were named by travelers.

Keywords:

Travelogue, Traveler, Küçükçekmece, Büyükçekmece.

GİRİŞ

İnsanların gezip görme, yeni yerler keşfetme, başka insanları, medeniyetleri tanıma gibi istekleri en erken dönemlere dayanır. Temel ihtiyaçlarını karşılayan insanoğlu merak duygusu ile etrafını keşfetmeye çalışmış ve bulduğu imkan ölçüsünde bu keşfin sınırlarını genişletmiştir. Özellikle ulaşım olanaklarının gelişmesiyle birlikte dünyanın başka bölgelerindeki yaşam, coğrafya ve ülkelere olan ilgi daha da artmış; birçok kişi tanımadığı bu yerlerin gizemini çözmek için yolculuklara çıkmış; bazıları da gördüklerini, işittiklerini yazıya dökmüştür. Kimi zaman da çeşitli işler vesilesi ile seyahat etmek zorunda kalan kişiler yol hikayelerini kağıda aktarmıştır. Elçiler, din adamları, askerler, tüccarlar gibi farklı iş kollarında çalışan kişiler ve maiyetlerinde bulunanlar çıktıkları yolculuğun, yolların, şehirlerin, insanların resmini çizerler adeta kelimelerle. Bu yerleri görme olanağı olmayan pek çok kişi için, yazılan bu yol hikayelerinin taşıdığı önemi 15. yüzyılın ortalarında önce tüccar sonra da elçi olarak Doğu'ya seyahat eden Venedikli Josaphat Barbaro şu sözlerle anlatır: "...insanoğlunun gücü o kadar acizdir ki, dünyanın mühim bir kısmını görebilmiş olan çok az kişi bulunabilir. Eğer yanılmıyorsam, hiç kimse bütün ufukları gezmemiştir. Bizim devrimizde dünyanın bir bölümünü görenler genellikle tacirler ve denizcilerdir." (Barbaro, 2009: 2). Barbaro'nun ifadelerinden pek çok insan için başka diyarlara seyahatin pek de kolay/mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu noktada yolculuğa çıkanların yol hikayelerini anlattıkları yazılar önemli bir kaynak olarak devreye girer. Seyahatname, genel bir ifadeyle uzak ya da yakın mesafe ayrımı olmadan,

INTRODUCTION

People's desires such as traveling, exploring new places, getting to know other people and civilizations date back to the earliest periods. People who met their basic needs tried to explore their surroundings with a sense of curiosity and expanded the boundaries of this discovery to the extent of their possibilities. Especially with the development of transportation possibilities, the interest in life, geography and countries in other parts of the world has increased; many people went on journeys to solve the mystery of these places they did not know; some of them wrote down what they saw and heard. Sometimes, people who had to travel for various jobs put their road stories on paper. People working in different business lines such as ambassadors, clergy, soldiers, traders and their entourage draw pictures of their journeys, roads, cities and people with words. The importance of these road stories written for many people who did not have the opportunity to see these places is in the 15th century Josaphat Barbaro of Venice, who traveled to the East first as a trader and then as an ambassador in the middle of the century, describes it with these words: "...human strength is so weak that few can be found who have been able to see an important part of the world. If I am not mistaken, no one has traveled all horizons. In our time, it is usually traders and sailors who see a part of the world." (Barbaro, 2009: 2). It is understood from Barbaro's statements that traveling to other lands is not easy/possible for many people. At this point, the articles in which the travellers tell their road stories come into play as an important

kendi ülkesi içinde gezen ya da başka memleketlere giden yolcuların gördüklerini, duyduklarını, anılarını anlattıkları yazılardır.

Günümüzde “Batı” olarak adlandırdığımız Avrupalılar için de yaşadıkları yerlerin doğusundaki coğrafya ilgi odağı olmuştur. “*Bilhassa Hıristiyan alemi için doğu, Hz. İsa’nın doğduğu ve hüküm sürdüğü yer olduğundan, doğuya gitmek, batulular için kendi kaynaklarına dönüş olarak görülmüştür. Doğuya gidebilmek bir ayrıcalık, herkesin eline geçmeyecek bir mutluluk, bir ömre damgasını vuran deneyimdir*” (İldem, 2006: 3). Bu noktada Anadolu toprakları Doğu’ya ya da Ortadoğu’ya özellikle de Kudüs’e giden Avrupalı yolcuların yol güzergahlarındandır.

İstanbul’un ve Anadolu’nun Doğu ile Batı’yı bağlayan deniz ve kara ticaret yollarının geçiş hattında bulunması kenti cazibe merkezi haline getirmiştir. İstanbul’un Osmanlılar tarafından fethinden sonra özellikle İstanbul’un kendisi de Batılıların görmek istedikleri bir mekan olmuştur. Eskiden Hıristiyan Bizans’ın başkenti olan İstanbul’un Osmanlı İmparatorluğu’nun da başkenti olması kenti ticaret ve kültürün de can damarı konumuna getirmiş, bu canlılık yabancıların da ilgisini çekmiştir. Yine payitahtın başkenti olan kent pek çok yabancı diplomatı, elçilik heyetini ağırlamış, onlara ev sahipliği yapmıştır. Çeşitli nedenlerle yolu İstanbul’dan geçen çok farklı meslek gruplarındaki kişilerden bazıları gezi notları almış ve daha sonra bunlar kamuoyu ile paylaşılmıştır. Zaman zaman başka kaynaklarda rastlayamayacağımız bilgi ve gözlemleri ihtiva etmesi bakımından bu gezi notları oldukça önemlidir. Özellikle yabancılar tarafından yazılan seyahatnamelerin önemini belirten Zeki Velidi Toğan, “*Yabancı seyyahlar daima bizim dikkat etmediğimiz hususları görmüşlerdir.*” (Togan 1981:59) demektedir.

Seyahatnameler, her ne kadar yazan kişinin öznel anlatım ve aktarımlarına yer verse de dönemin tarihi, kültürel ve ekonomik yapısı, bölgenin coğrafi özellikleri, toplum yaşamı hakkında bilgiler içermesi açısından önemli belgeler arasında yer alır. Seyahatnamelerin yazımında yazarın kendi bakış açısı önemli olsa da Gülgün Üçel Aybet, “*Rönesans ve Barok devirlerinde kültürel gelişmelerin etkisinden dolayı Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Avrupalı seyyahlar(in) gözlemlerini doğruluk, bi-*

source. Travelogues, in general terms, are articles in which travelers who travel within their own country or go to other countries describe what they see, hear, and memories, regardless of distance or close distance.

The geography to the east of where they live has been the focus of attention for Europeans, whom we now call the West. “Especially for the Christian world, since the east is the place where Hazrat Jesus was born and ruled, going east was seen as a return to their own sources for the westerners. Being able to go to the East is a privilege, a happiness that will not be available to everyone, an experience that leaves its mark on a lifetime.” (İldem, 2006: 3). At this point, Anatolian lands are one of the routes of European travelers going to the East or the Middle East, especially to Jerusalem.

The fact that Istanbul and Anatolia are on the transit line of the sea and land trade routes connecting the East and the West has made the city a center of attraction. After the conquest of Istanbul by the Ottomans, especially Istanbul itself became a place that Westerners wanted to see. The fact that Istanbul, which was formerly the capital of Christian Byzantium, was also the capital of the Ottoman Empire, made the city the lifeblood of trade and culture, and this vitality attracted the attention of foreigners. The city, which was also the capital of the empire, hosted and hosted many foreign ambassadors and embassy delegations.

Some of the people from very different professions who passed through Istanbul for various reasons took travel notes and then shared them with the public. These travel notes are very important as they contain information and observations that we cannot find in other sources from time to time. Zeki Velidi Toğan, who stated the importance of travel books written by foreigners in particular, said, “*Foreign travelers have always seen things that we did not pay attention to.*” (Togan, 1981: 59)

Although the travelogues include the subjective expressions and transfers of the writer, they are among the important documents in terms of containing information about the historical, cultural and economic structure of the period, the geographical features of the region, and the social life. Although the author’s own perspective is important in the

limsellik ve evrensellik kavramıyla yazdı(klarını)” ifade eder (Üçel Aybet, 2007: 24).

Bu çalışmada Batılı seyyahların, gezginlerin, araştırmacıları, diplomatların, din adamlarının, tutsakların kısaca seyahat notları yazan kişilerin Küçükçekmece, Büyükçekmece ve çevresine dair izlenimleri aktarılmıştır. Küçükçekmece ve Büyükçekmece, Anadolu ya da İstanbul’a gidenlerin yol güzergahlarında olan yerlerdendir. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren yazılan seyahatnamelerde Küçükçekmece ve Büyükçekmece, İstanbul’dan önceki son durak olarak anılmaktadır. Semavi Eyice, Avrupa’dan gelen elçilik heyetlerinin 16. asırdan itibaren bu yolu kullandığını, İstanbul’a gitmeden önceki gece Küçükçekmece’de kaldıklarını ve karşılamaların da burada yapıldığı bilgisini vererek (Eyice, 1977-1978: 73) seyahatnamelerden örnekler aktarır. Çalışmada 16. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasındaki seyahatnamelerden bir seçki yapılarak on iki seyahatname ya da gezi notu, mektup incelenmiş ve yazarların bölgeyle ilgili notları aktarılmıştır. Bu bilgiler, bölgenin geçmiş yüzyıllardaki durumu hakkında bir izlenim oluşmasına yardımcı olması açısından önem arz etmektedir.

Avrupalı Seyyahların Küçükçekmece ve Çevresine Ait İzlenimleri

Çalışmada kullanılan seyahatnamelerden tarih olarak en eskisi 1530 yılına ait olup Benedict Curipeschitz tarafından kaleme alınmıştır. Curipeschitz, Avusturya-Macaristan kralının Osmanlılar ile barışı sağlamak ve görüşmeler yapmak üzere gönderdiği heyette tercüman olarak yer almaktadır. Bu seyahate dair gözlem ve izlenimlerini günü gününe not eden Curipeschitz’in *Elçilik Günlüğü*’nde aktardığına göre yolcular, 14 Ekim’de o zaman için bir kasaba olan Silivri’ye varır ve orada konaklar. Ertesi gün bir ovayı geçerek deniz kıyısına gelen heyet, uzun bir yolculuktan sonra denizin daraldığı yerde yapılmış olan köprüden geçip Büyükçekmece’ye ulaşır. Gece orada kaldıktan sonra ertesi gün Büyükçekmece’den yola çıkıp tepeyi aşarak bir vadiyi geçerler ve yine denizin daraldığı yerdeki başka bir köprüden geçerek Küçükçekmece’ye varırlar ve bir gece de orada kalırlar. (Curipeschitz, 1977: 42). Bölgeye ait tasvirin çok sınırlı olduğu eserden 1530 yılında İstanbul’a ulaşımı sağlayan Büyükçekmece ve Küçükçekmece köprülerinin var olduğu, bu köprülerin denizin da-

writing of travelogues, Gülgün Üçel Aybet says, “*Due to the influence of cultural developments in the Renaissance and Baroque periods, European travelers in the Ottoman Empire wrote their observations with the concept of accuracy, scientificity and universality.*” (Üçel Aybet, 2007: 24).

In this study, the impressions of Western travelers, travelers, researchers, diplomats, clergy, and prisoners who wrote travel notes about Küçükçekmece, Büyükçekmece and its surroundings were conveyed. Küçükçekmece and Büyükçekmece are places on the road routes of those going to Anatolia or Istanbul. Especially in the 16th c. Küçükçekmece and Büyükçekmece are referred to as the last stop before Istanbul in travel books written since the 19th century. Semavi Eyice, cites examples from travelogues, informing that embassy delegations from Europe have used this road since the 16th century, that they stayed in Küçükçekmece the night before they went to Istanbul, and that the receptions were made here (Eyice, 1977-1978: 73). In the study, a selection was made from the travel books between the 16th and 19th centuries, and twelve travelogues or travel notes, letters were examined and the notes of the authors about the region were conveyed. This information is important in terms of helping to form an impression about the situation of the region in past centuries.

European travelers’ impressions of Küçükçekmece and its surroundings

The oldest travel book used in the study dates back to 1530 AD and was written by Benedict Curipeschitz. Curipeschitz is a translator in the delegation sent by the Austro-Hungarian king to establish peace and negotiate with the Ottomans. According to Curipeschitz, who made a daily note of his observations and impressions about this trip, in his Embassy Diary, the passengers arrive in Silivri, which was a town at that time, on 14 October and stay there. The next day, the delegation, which came to the seaside by crossing a plain, crossed the bridge built in the place where the sea got narrower after a long journey and reached Büyükçekmece. After staying there for the night, the next day they set off from Büyükçekmece, cross the hill, cross a valley, and again crossing another bridge where the sea narrows, they arrive in Küçükçekmece and stay there for one night (Curipeschitz, 1977: 42). From the work, in which the depiction of the

raldığı noktalara yapıldığı anlaşılmaktadır. Dönüş yolunda yazarın “İstanbul’dan ayrıldık, Küçükçekmece’ye girerek orada kaldık.” (Curipeschitz, 1977: 48) ifadesi Küçükçekmece’nin o zaman için İstanbul’un dışında bir yer olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Hans Dernschwam’ın gezi notlarındaki tasvirler daha detaylıdır. Dernschwam, 22 Haziran 1553 yılında Viyana’dan İstanbul’a yola çıkan elçilik heyetinde kendi hesabına seyahat eden özel bir yolcudur. O yıllarda 60 yaşına yaklaşmaktadır ve İstanbul’u görme arzusuyla yola çıkmıştır (Dernschwam, 1992: 10). *Seyahat Günlüğü*’nde 24 Ağustos’ta Silivri’den çıkıp aralıksız altı mil yolu on bir saatte alarak bir Türk Kasabası olan Çekmece’ye vardıklarını belirtir. Bugünkü yol koşullarında yirmi yedi kilometre olan ve yaklaşık otuz dakikalık bir süre alan mesafenin 1553 yılında on bir saat sürmesi dönemin yol koşulları hakkında bir izlenim oluşturmaktadır. Yazarın geldikleri bu yerle ilgili ilk tespiti “*Herhalde vaktiyle çok bakımlı ve tanınmış bir yer olsa gerek*” (Dernschwam, 1992: 49) şeklindedir. Dernschwam’ın bölge ile ilgili verdiği ayrıntılı tasvirler çevreyi zihinlerde canlandırır. Küçük bir taş köprüden geçtikten sonra, ara ara kaldırım döşenmiş Romalılardan kalma bozuk yollardan ilerlediklerini, küçük bir kasabadan sonra sağda deniz olmak üzere kıyıda yokuş yukarı yol alırken harap durumda küçük bir kasabadan daha geçtiklerini, kasabada yaşayanların sayısının az olduğunu, kasabanın çıkışında yıkık bir kilise gördüğünü anlatır. Bu eski Roma yolundan takip ederek “*uzun çıplak bir tepe üzerinden*” yol alırlar. Bu eski yoldan “*oldukça uzun ve tamir görmüş*” olarak tanımladığı Küçükçekmece Köprüsü’ne gelir ve gördüğü manzarayı, “*bu köprüünün altından sağdan denizden bir kol içeriye girmiş, bir yamaç üzerinde Budin’e benzeyen kasabanın alt kenarına kadar uzanıyor.*” sözleriyle resmeder. Küçükçekmece’de kasabanın kenarında bağlar içinde taştan inşa edilmiş, yanında bir mescit bulunan büyük bir kervansarayda konaklar. “*Arazi dik olduğu için kervansaray bir sırta yapılmıştı*” cümlesi bölgenin coğrafi özelliği hakkında fikir verirken kervansarayda bulunan “*şadrvanın etrafında büyük ve güzel ihlamur ağaçları*” (Dernschwam, 1992: 49) iklim hakkında öngörü oluşturur. Yazarın kervansarayla ilgili verdiği ayrıntılar buranın büyük ve işlek bir yapı

region is very limited, it is understood that there were Büyükçekmece and Küçükçekmece bridges that provided access to Istanbul in 1530, and that these bridges were built at the points where the sea narrows. On the way back, the author wrote, “*We left Istanbul, entered Küçükçekmece and stayed there.*” (Curipeschitz, 1977: 48). This Word shows that Küçükçekmece was considered a place outside of Istanbul at that time.

The descriptions in Hans Dernschwam’s travel notes are more detailed. Dernschwam is a private passenger traveling on his own account in the embassy delegation that set off from Vienna to Istanbul on June 22, 1553 AD. He was approaching the age of 60 in those years and he set out with the desire to see Istanbul (Dernschwam, 1992: 10). *In His Travel Diary*, he states that they left Silivri on August 24 and traveled six miles in eleven hours to reach a Turkish town of Çekmece. The fact that the distance, which is twenty-seven kilometers and takes about thirty minutes in today’s road conditions, lasted for eleven hours in 1553 creates an impression about the road conditions of the period. The first determination of the author about this place they came from is “*It must have been a very well-kept and well-known place in its time.*” (Dernschwam, 1992: 49).

Dernschwam’s detailed descriptions of the region bring the environment to mind. He said that after crossing a small stone bridge, they were walking on the broken roads left by the Romans with paved pavements from time to time, after a small town, they passed another small town in ruins as they were making their way uphill from the coast, with the sea on the right, that the number of people living in the town was few, there was a ruined village at the exit of the town. The church tells what he saw. Following this old Roman road, they make their way “*over a long bare hill*”. He comes to Küçükçekmece Bridge, which he describes as “*quite long and repaired*”, from this old road, and the view he sees is “*just below this bridge, an arm from the sea that extends to the lower end of the town, looks like Budin on the slope.*” He tells it in his words. He stays in a large caravanserai built of stone, surrounded by vineyards, on the edge of the town in Küçükçekmece, with a small mosque next to it. While the sentence “*The caravanserai was built on a ridge because the land was steep*”

olduğu yönündedir. Yazar, buraya gelene kadar gördüğü manzarayı “*Bir tarafta uzanıp giden deniz, öbür tarafta geniş kıraç bir arazi.*” (Dernschwam, 1992: 50) şeklinde aktarır.

Yazarın dönüş yolunda özellikle Küçükçekmece ile ilgili yaptığı tasvir daha da detaylıdır:

“*Tepe üzerinde küçük bir köy. Alt tarafında kısmen denizden, kısmen de başka yerlerden gelen suların oluşan bir göl var. Gölün en dar yerinde yüksek, kaldırım döşeli bir yol ve bir köprü bulunmaktadır. Vakti ile bağ, bahçe ve tarlaların bulunduğu yerde şimdi bir mezarlık var. Burada başka bir yerden getirildiği anlaşılan çok güzel, yuvarlak mermer taşlar ve herhangi bir kiliseden alınmış büyük bir sütun gördük.*”

(Dernschwam, 1992: 325)

Küçükçekmece’den sonra yazar, Rumların çok olduğunu belirttiği Büyükçekmece’ye varır (Dernschwam, 1992: 325). Büyükçekmece köprüsünü de ayrıntılı olarak tasvir eden Dernschwam, bin adım uzunluğundaki bu taş köprüünün ortasında büyük kemerli gözler bulunduğunu, devamındaki yüz altmış adımlık tahta bölümün ardından taş yapının devam ettiğini kayda geçer (Dernschwam, 1992: 325-326). Yazarın yolda karşılaştığı yolcu ve kervanlardan, yol boyunca yapılan çeşmelerden bahsetmesi bu yolun o dönem için işlek olduğunu gösterir.

Ogier Ghiselin De Busbecg, Avusturya elçisi olarak 1554-1562 yılları arasında İstanbul’da bulunmuştur. *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir?* isimli kitabında Suraiya Faroqhi Busbecq’i Osmanlıya gelen diplomat yazarların en ünlüsü olarak niteler ve onun yalnız İstanbul’a ait izlenimlerini değil, İstanbul’a giden yolu ve Ankara’yı Amasya’ya bağlayan yolu detaylı olarak tasvir ettiğini ve Avrupalı seyahatname yazarları için bir model oluşturduğunu ifade eder (Faroqhi, 1999: 179). Busbecq, detaylı anlatımlarla Silivri’ye kadar giden yolu anlattıktan sonra Silivri’de denizin güzelliği, ılık hava sebebiyle orada biraz oyalandıklarını, yakından geçen yunus balıklarını seyredip midye kabukları topladıklarını söyler ve Silivri’den İstanbul’a yaklaştıkları sırada “*denizin iki güzel kolu üzerindeki köprülerden*” geçtiklerini kaydeder (Busbecq, 2005: 28). Yazar’ın bahsettiği köprüler Büyükçekmece ve Küçükçekmece Köprüleridir.

gives an idea about the geographical feature of the region, the words “big and beautiful linden trees around the fountain” (Dernschwam, 1992: 49) in the caravanserai create a prediction about the climate. The details given by the author about the caravanserai are that it is a large and busy building. The author describes the landscape he saw until he came here: “*The sea stretching out on one side, and a wide barren land on the other.*” (Dernschwam, 1992: 50) transfer in the form.

The author’s description of Küçükçekmece on the way back is even more detailed:

“*A small village on the hill. Below it is a lake made up partly from the sea and partly from waters from elsewhere. At the narrowest part of the lake is a high, paved road and a bridge. There is now a cemetery where vineyards, gardens and fields used to be. Here we saw very beautiful round marble stones, apparently brought from elsewhere, and a large column from any church.*”

(Dernschwam, 1992: 325).

After Küçükçekmece, the author arrives at Büyükçekmece, where he states that there are many Greeks (Dernschwam, 1992: 325). Describing the Büyükçekmece bridge in detail, Dernschwam notes that there are large arched eyes in the middle of this thousand-step-long stone bridge, and that the stone structure continues after the one hundred and sixty-foot wooden section (Dernschwam, 1992: 325-326). The author’s mention of the passengers and caravans he encountered on the way, and the fountains built along the way, shows that this road was busy at that time.

Ogier Ghiselin De Busbecq was in Istanbul between 1554-1562 AD as the Austrian ambassador. Suraiya Faroqhi *How to Study Ottoman History?* in his book named Busbecq, he describes Busbecq as the most famous of the diplomat writers who came to the Ottoman Empire and states that he not only describes his impressions of Istanbul, but also the road to Istanbul and the road connecting Ankara to Amasya in detail, and sets a model for European travelogue writers (Faroqhi, 1999: 179). Busbecq, after describing the way to Silivri with detailed explanations, says that they lingered there for a while due to the beauty of the sea and the warm weather in Silivri, watching the

Yazar, gördüğü manzara karşısında etkilenmiş olmalı ki, “*Toprak işlenmiş ve sanat doğaya biraz el uzatmış olsa bu yörenin güzelliği başka hiçbir yerde bulanmaz sanırım.*” (Busbecq, 2005: 28) ifadesiyle bölgeyi tanımlar; ancak insanların güzelliği arttırmaya ya da ortaya çıkarmaya yönelik bir çabası olmadığını da “*Bugünkü haliyle topraklar kaderinden, ihmale uğramış olmaktan ve yabani sahiplerinin onu hor görmesinden dolayı matem tutuyor gibiydi.*” sözleriyle belirtir. Busbecq, orada buldukları sırada hemen yanlarında tutulan lezzetli deniz balıklarını yediklerini de bildirir (Busbecq, 2005: 28). Busbecq’nun yazdıklarından İstanbul yolcularının konakladıkları yerlerden olan Küçükçekmece çevresinin o dönemde doğal güzellik yönünden harika bir manzaraya sahip olduğu ancak toprağın işlenmediği ve çevrenin ihmal edildiği anlaşılmaktadır. Bölgede aynı zamanda balıkçılığın yapıldığına da dikkat çekilmektedir.

22 yaşında meraklı bir genç olan Philippe du Fresne-Canaye, Fransa’nın İstanbul elçisinin maiyetinde 14 Ocak 1573’te Ragusa’dan İstanbul’a gitmek için yola çıkan heyette yer alır ve gözlemlerini, izlenimlerini seyahatnamesinde aktarır. Canaye’nin de içinde bulunduğu elçilik heyeti 25 Şubat’ta Çorlu’ya, buradan Silivri, Büyükçekmece ve Küçükçekmece’ye ulaşır. Silivri’den deniz kıyısındaki yolu takip ederek konumu çok güzel olan Ponte Grande yani Büyükçekmece kasabasına ulaştıklarını kaydeden yazar, kasabanın ilerisinde eski bir kale kalıntısından söz eder. Ponte Grande’de bulunan köprüyü “*Burada, tatlı sulu güzel güzel bir göle kavuşan küçük deniz körfezleri üstüne ucuca yapılmış dört büyük taş köprü var.*” (Canaye, 2008: 48) sözleriyle tanıtan Canaye, bu köprüünün ve yakınında bulunan kurşun kaplı kervansarayın Sultan Süleyman tarafından yaptırıldığını belirtir (Canaye, 2008: 48).

Heyet konaklama mekanı olarak kullandıkları Ponte Grande’den ayrılır. Yazar, yüksek bir dağa tırmanıp padişahın servillerle çevrilmiş bahçesine ulaştıklarını, içinde pınarlar akan bu bahçede hiç ev bulunmadığını ifade eder. Yüksek olan bu tepeden camilerin minarelerini görmenin kendilerini mutlu ettiğini belirten yazarın bulunduğu ekip yazarın adlandırması ile Petit Pont’a yani Küçükçekmece’ye doğru yola koyulur. Burada tepede, çok güzel bir kervansarayda kaldıklarını, padişahın da

dolphins passing by and collecting mussel shells and he records that as they approached Istanbul from Silivri, they passed “*the bridges over the two beautiful arms of the sea.*” (Busbecq, 2005: 28). The bridges that the author mentions are the Büyükçekmece and Küçükçekmece Bridges. The author must have been impressed by the landscape he saw, as he describes the region as follows: “*I do not think the beauty of this region can be found anywhere else, if the land was cultivated and the arts extended a hand to nature.*” (Busbecq, 2005: 28). However, he also says that people do not try to increase or reveal beauty. “*The land as it is today seemed to mourn its fate, neglect, and contempt by its savage owners.*” (Busbecq, 2005: 28). Busbecq also reports that they ate delicious sea fish caught right next to them while they were there (Busbecq, 2005: 28). From the writings of Busbecq, it is understood that the surroundings of Küçükçekmece, one of the places where Istanbul passengers stayed, had a wonderful view in terms of natural beauty at that time, but the land was not cultivated and the environment was neglected. It is also noted that fishing is also done in the region.

Philippe du Fresne-Canaye, a curious 22-year-old young man, recorded his observations in the travel book of taking part in the delegation that set out from Ragusa to Istanbul on January 14, 1573, in the entourage of the French ambassador to Istanbul. The embassy delegation, including Canaye, arrives in Çorlu on February 25, and from there to Silivri, Büyükçekmece and Küçükçekmece. Noting that they reached the beautiful Ponte Grande town, Büyükçekmece, by following the road from Silivri by the sea, the author mentions the ruins of an old castle beyond the town. “*Here are four large stone bridges built end to end over small sea gulfs that join a beautiful lake with fresh water.*” Canaye, who introduced it with his words, states that this bridge and the lead-lined caravanserai near it were built by Sultan Süleyman (Canaye, 2008: 48).

The delegation leaves Ponte Grande, which they use as their accommodation. The author states that they climbed a high mountain and reached the sultan’s garden surrounded by cypresses, and that there were no houses in this garden, in which springs flow. Stating that seeing the minarets of mosques from this high hill makes them happy, the team of the author set out for Petit Pont,

Edirne'ye giderken bu kervansaray'da konakladığını yazar (Canaye, 2008: 48). Canaye'nin yazdıklarından yolcuların konaklamasını sağlamak amacıyla Büyükçekmece ve Küçükçekmece'de kervansarayın bulunduğunu ayrıca Küçükçekmece'de padişaha ait bir mamur bir bahçenin var olduğu anlaşılmaktadır.

1573-1578 yılları arasında İstanbul'da bulunan Stephan Gerlach, Avusturya-Macaristan İmparatorunun elçilik heyetindeki bir papaz olarak 10 Haziran 1573'te Viyana'dan hareket eden ve 31 Temmuz'da Silivri'ye varan heyettedir. Genellikle günlük şeklinde tutulan seyahatnamede 31 Temmuz'dan sonra 6 Ağustos'a geçilmiş aradaki günlerle ilgili bir kayıt aktarılmamıştır. Dolayısı ile İstanbul'a girmeden önce diğer seyahatnamelerde görülen Çekmece ve çevresi ile ilgili bilgilere rastlanmaz. Ancak eserin ilerleyen bölümlerinde Büyükçekmece ve Küçükçekmece'ye ait notlar yer alır.

Yazar; Constantinopolis, Edirne ve Bursa kentlerinde bulunması yasaklanan dönemin nişancıbaşısının kendine sürgün yeri olarak o dönem merkezin dışında bir yer olarak kabul edilen Ponte Grande'deki (Büyükçekmece) malikanesini seçtiğini aktarır (Gerlach, 2006: 311). Nişancıbaşının Ponte Grande'de bir malikanesi bulunması bölgenin aynı zamanda payitahta yakın bir dinlenme mekanı olduğunu da gösterir. Gerlach'ın verdiği bilgilerden o dönemde bölgenin en azından saray mensupları tarafından yazlık olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yazarın 3 Mayıs 1576 tarihiyle ilgili kaydettiği bilgilerde padişah ve maiyetinin Constantinopolis'ten bir buçuk mil Alman mili uzaklıkta bulunan Ponte Piculo yani Küçükçekmece'deki yazlığa geçtikleri ifade edilmiştir (Gerlach, 2006: 334).

Dönüş yolunda yolu tekrar Küçükçekmece'ye düşen Gerlach, buradaki kervansarayın bir defterdar tarafından yaptırıldığını, yakınında bulunan defterdara ait türbenin de nar, dut, selvi ağaçları, gül ve başka çiçeklerle dolu bir bahçenin içinde bulunduğunu aktarır. Türbede sürekli Kuran okuyup ilahi söyleyen din adamları da ilgisini çekmiş olmalı ki bunları da kayda geçiren Gerlach, kervansarayın yanında mescit ve din görevlilerinin kaldığı odalar bulunduğunu da ekler. Yazar, bu kervansarayı yaptıran kişinin buranın giderlerini karşılaması ve

namely Küçükçekme. He writes that they stayed in a very beautiful caravanserai on the hill, and the sultan stayed in this caravanserai on his way to Edirne (Canaye, 2008: 48). From the writings of Canaye, it is understood that there was a caravanserai in Büyükçekmece and Küçükçekmece in order to provide accommodation for the passengers, and that there was a flourishing garden belonging to the sultan in Küçükçekmece.

Stephan Gerlach, who was in Istanbul between 1573 and 1578, was in the delegation that departed from Vienna on June 10, 1573 and arrived in Silivri on July 31, as a priest in the embassy delegation of the Austro-Hungarian Emperor. In the travelogue, which is usually kept in the form of a diary, no record of the days between 31 July and 6 August was recorded. Therefore, before entering Istanbul, there is no information about Çekmece and its surroundings seen in other travel books. However, in the later parts of the work, there are notes on Büyükçekmece and Küçükçekmece.

Writer; He states that the chief sniper of the period, who was banned from being in the cities of Constantinople, Edirne and Bursa, chose his mansion in Büyükçekmece, which was considered a place outside the center at that time, as a place of exile (Gerlach, 2006: 311). The fact that the Chief Nişancı has a mansion in Ponte Grande indicates that the region is also a resting place close to the capital city. From the information Gerlach gave, it is understood that the region was used as a summer residence, at least by the members of the palace at that time. In the information recorded by the author about the date of May 3, 1576, it is stated that the sultan and his entourage moved to the summer house in Ponte Piculo, which is one and a half German miles from Constantinople (Gerlach, 2006: 334).

On the way back to Küçükçekmece, Gerlach reports that the caravanserai here was built by a treasurer, and that the tomb of the bookkeeper, located nearby, is in a garden full of pomegranate, mulberry, cypress trees, roses and other flowers. The clergy who recited the Qur'an and sang hymns in the tomb must have attracted his attention, as Gerlach recorded these, adding that there was a small mosque and rooms for religious officials next to the caravanserai. The author states that the person

gelen yabancılara ekmek ve çorba ikram edilmesi için para bıraktığını ifade eder (Gerlach, 2006: 811). Özellikle kervansarayaya ait bilgiler diğer seyahatnamelere göre detaylıdır. Bahçeye ait tasvirler de bakımlı bir yer olduğunun göstergesidir.

Bölgede Rumlara ait tek kilise, üç dört cami bulunduğunu kaydeden yazar, bunu halkın çoğunluğunun Türk olmasına bağlar. Batıya ilerleyince yerleşim bölgesine yakın olan yerleri ahşap, sonrası taştan yapılan uzun bir köprüye ulaştıklarını söyleyerek köprü hakkında bilgi vermiş olur (Gerlach, 2006: 811). Bölgede Türk ve Rumların birlikte yaşadığı, her inanç sistemine ait ibadethanenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Yazar, İstanbul'dan Küçükçekmece'ye kadar olan bölgenin bağlık bahçelik, mera ve otlaklarla kaplı olduğunu; buralarda atlar için daha çok arpa, biraz da yulaf ekildiğini; nisan, mayıs, haziran aylarında atların bölgede otladığını; onlarla ilgilenen kölelerin de çadırda kaldığını kaydeder (Gerlach, 2006: 812). Gerlach, *"Buraları çok güzel yerler..."* (Gerlach, 2006: 813) diyerek bölgeye olan beğenisini kayda geçirmiş olur ve tasvirlerine devam eder:

"Bu iki yerleşim yeri arasında çok verimli yulaf ve arpa tarlaları uzanıyor. Hemen hemen yan yolda, padişaha ait çok güzel bir bahçe gördük, her tarafına ağaçlar dikerek adeta bir orman oluşturmuşlar ve etrafını duvar yerine sadece bir hendekle çevirmişler. O civardaki geniş, güzel ovanın ortasında bir dikili taş yükseliyor. Padişahın zaman zaman burada ok atma talimleri yaptığını söylüyorlar." (Gerlach, 2006: 813). Gerlach'ın anlatımlarından bölgenin verimli bir araziye sahip olduğu, uygun bölgelerde tarım yapıldığını, padişahın da burada kendisi için çok güzel bir bahçe yaptırdığı anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz birçok seyahatnamede bulunan Büyükçekmece Köprüsü hakkında yazar, *"300 adım uzunluğunda büyük kesme taşlardan yapılmış, suyun içine dikilmiş olan ayaklar üzerine oturtulmuş çok güzel bir köprü var"* der ve köprü'nün uçlarında yaptırının adının yazılı olduğunu söyler (Gerlach, 2006: 813). Yakınlarda bulunan kurşun kubbeli hanı, hanın her iki tarafında yapılan ocakları, küçük kiliseyi, hanın karşısında üç büyük lülesi bulunan mermer çeşmeyi ve köyün girişindeki eski şatoyu da anlatır (Gerlach, 2006: 814). Gerlach'ın bölge ile ilgili verdiği bilgiler oldukça

who built this caravanserai left money to cover the expenses of this caravanserai and to offer bread and soup to the foreigners. (Gerlach, 2006: 811). In particular, the information about the caravanserai is more detailed than other travel books. The depictions of the garden also indicate that it is a well-kept place.

Noting that there is only one Greek church and three or four mosques in the region, the author attributes this to the fact that the majority of the people are Turkish. When they move to the west, they say that they reach a long bridge made of wood and later stone, which is close to the settlement area, and gives information about the bridge. (Gerlach, 2006: 811). It is understood that Turks and Greeks live together in the region and there are places of worship belonging to every belief system. The author states that the region from Istanbul to Küçükçekmece is covered with vineyards, gardens, pastures and pastures; that more barley and some oats were planted here for horses; horses graze in the region in April, May and June; records that the slaves who took care of them also stayed in the tent (Gerlach, 2006: 812). Gerlach records his admiration for the region by saying, *"These places are very beautiful..."* (Gerlach, 2006: 813) and continues his descriptions:

"Very fertile oat and barley fields stretch between these two settlements. Almost on the side road, we saw a very beautiful garden belonging to the sultan. By planting trees all around, they almost created a forest and surrounded it with only a ditch instead of a wall. An obelisk rises in the middle of the wide, beautiful plain nearby. They say that the sultan sometimes practiced archery here." (Gerlach, 2006: 813). It is understood from Gerlach's accounts that the region had fertile land, agriculture was done in suitable regions, and the sultan had a very beautiful garden built for himself here.

The writer about the Büyükçekmece Bridge, which is found in many travel books we have examined, says, *"There is a very beautiful bridge, 300 steps long, made of large cut stones, sitting on feet erected in the water"* and says that the name of the person who built the bridge is written on its ends (Gerlach, 2006: 813). It also describes the lead-domed inn located nearby, the hearths built on both sides of the inn, the small church, the mar-

detaylıdır ve özellikle bölgenin iklimi, bitki örtüsü hakkında önemli fikir vermektedir.

Salomon Schweigger, Germen İmparatoru tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na gönderilen daimi temsilcinin mahiyetindeki bir vaizdir. Schweigger'in bulunduğu heyet 28 Aralık 1577 Pontigrando yani Büyük Köprü (Büyükçekmece) denen yerde konakladıktan sonra aralık ayının sonunda İstanbul'a bir mil mesafedeki Pontipiccolo veya Küçük Köprü (Büyükçekmece)'ye varır. Burada imparatorun İstanbul'daki elçisinin görevlileri onları hediyelerle karşılar (Schweigger, 2004: 52-53). Schweigger'in verdiği bilgilerden Küçükçekmece'nin İstanbul'a varmadan önce son konaklama noktası ve elçilerin şehre girmeden önce karşılandıkları yer olduğunu öğreniyoruz. Bunun dışında bölge ile ilgili başka ayrıntı verilmez.

Michael Heberer'in bir tutsak olarak bulunduğu İstanbul'a ait anılarını aktardığı eseri 1585-1588 yılları arasını kapsar. Heberer, İskenderiye'den İstanbul'a giden bir gemide çalışırken Hac ziyaretinden dönen padişahın eşinin de o gemide olduğunu bu nedenle İstanbul'a varmadan on iki mil uzaklıkta olan Küçükçekmece'de demir atarak gemilerini süslediklerini sonra tekrar yola koyduklarını anlatır (Heberer, 2003: 183). Küçükçekmece, denizden İstanbul'a yapılan seyahatlerde de başkente varmadan önceki son hazırlıkların gerçekleştiği yerdir. Ayrıca bu eserde güzel vakit geçirmek için seçilen bir mekan olarak da dikkat çeker. Yazar, Fransa elçisinin eğlenmek amacıyla deniz yoluyla Küçükçekmece'ye gittiğini ifade eder (Heberer, 2003: 299). Eserde Küçükçekmece, Ponto Piccolo olarak geçer.

Baron W. Wratislaw, Alman-Avusturya imparatorunun 1591 yılında Viyana'dan İstanbul'a gönderdiği elçilik heyetinde yer alır. Heyet, Tuna Nehri'nden başlayan yolculuğunu karadan devam ettirerek 22 Kasım'da Silivri'ye varır, geceyi orada geçirdikten sonra ertesi gün Büyükçekmece'ye gider. Wratislaw, "Burada 787 adım uzunluğunda ve yirmi kemerli bir köprü vardır. Bu köprü denizin bir kolu üzerinden geçişi sağlamaktadır." (Wratislaw, 1996: 43) sözleriyle Büyükçekmece'de bulunan köprüyü tanıtır. 24 Kasım günü Wratislaw'ın deyiimi ile "bir kasaba" olan Küçükçekmece'ye varırlar. Wratislaw, burada gördüklerini şöyle anlatır:

ble fountain with three large bowls across the inn, and the old chateau at the entrance of the village (Gerlach, 2006: 814). The information Gerlach gives about the region is quite detailed and gives an important idea about the climate and vegetation of the region.

Salomon Schweigger is a preacher who is the permanent representative sent to the Ottoman Empire by the Germanic Emperor. Schweigger's delegation arrived at Pontipiccolo or Küçük Köprü (Büyükçekmece), one mile from Istanbul, at the end of December, after stopping at the place called Pontigrando, that is, Büyük Köprü (Büyükçekmece), on December 28, 1577 AD. Here, the officials of the emperor's ambassador in Istanbul greet them with gifts (Schweigger, 2004: 52-53). From the information provided by Schweigger, we learn that Küçükçekmece is the last accommodation point before arriving in Istanbul and the place where ambassadors are greeted before entering the city. Apart from this, no other details about the region are given.

Michael Heberer's work, in which he recounts his memories of Istanbul, where he was held as a prisoner, covers the years 1585-1588 AD. While working on a ship going from Alexandria to Istanbul, Heberer tells that the sultan's wife, who returned from his pilgrimage, was on that ship, so they anchored in Küçükçekmece, which is twelve miles away, before they reached Istanbul, and then they set off again (Heberer, 2003: 183). Küçükçekmece is also the place where the last preparations take place before arriving in the capital, on trips to Istanbul by sea. It also draws attention as a place chosen to have a good time in this work. The author states that the French ambassador went to Küçükçekmece by sea to have fun (Heberer, 2003: 299). Eserde Küçükçekmece, Ponto Piccolo olarak geçer. In the work, Küçükçekmece is referred to as Ponto Piccolo.

Baron W. Wratislaw takes part in the embassy delegation sent by the German-Austrian emperor from Vienna to Istanbul in 1591 AD. The delegation, continuing its journey from the Danube by land, arrives in Silivri on November 22, and after spending the night there, goes to Büyükçekmece the next day. Wratislaw said, "Here is a bridge with a length of 787 steps and twenty arches. This

“Burada da bir köprüden ve denizin ikinci bir kolu üzerinden geçtik. Denizin bu her iki girintisi çok latiftir. Buraları insan emeğiyle bayındır olsa, insan zekası onların doğal güzelliklerini işlese, bu parlak güneş altında buraları daha ne kadar güzelleşir, cennetten birer parça olurdu. Fakat bu yerler, yaratıldıkları gibi, sanki öksüz, kimse-siz kendi hallerine bırakılmış, bu bırakılmışlıktan ötürü üzgün gibi görünüyordular.”

(Wratislaw, 1996: 43)

Yazar, Küçükçekmece'nin manzarasından çok etkilenmiş görünmektedir; ancak bu doğal güzelliklerin hiç işlenmemiş olmasının da bu güzelliğin tam olarak ortaya çıkmasını engellediğini düşünmektedir. Bu düşünceler kendinden otuz yıl önce Busbecg'in söyledikleriyle neredeyse aynıdır. Wratislaw'ın notlarına göre o dönemde Küçükçekmece sahilinde bolca balık tutulmaktadır. Yazar, orada konakladıkları günlerde balıkçıların büyük ağlarla balık tuttıklarını ve bu çok lezzetli balıkları kendilerine sattıklarını anlatır (Wratislaw, 1996: 43).

John Covel, 1670 yılında İngiltere kralının sefaret papazı olarak İstanbul'a gelir ve yedi yıl kalır. Bu sürede günlüğüne kaydettiği bilgiler arasında Edirne'ye yaptığı yolculukta geçtiği Küçükçekmece ve Büyükçekmece'ye ait izlenimlerine de yer verir. 2 Mayıs 1675'te içinde bulunduğu heyetle İstanbul'dan ayrılan Covel, Edirnekapı'dan Küçükçekmece'ye dört saatte vardıklarını ve mesafenin yaklaşık on iki mil olduğunu söyler. Küçük bir sandık ya da çekmece anlamına gelen Ponte Piccola'da Türk ve Rumların birlikte yaşadığını, buraya Türklerin Küçükçekmece, Yunanlıların küçük şehir dediklerini belirtir. Yazar, tek ana caddesinde yolcular için yiyecek, at malzemesi satan dükkanların, demircilerin, emlakçıların olduğunu ve burada ihtiyaçların görüldüğünü belirttiği gibi konaklamak için de kervansaray ve ahırların varlığından bahseder. Her çeşit balığın bulunabildiğini de ekler (Covel, 2017: 107). Bu ifadeler Küçükçekmece'nin 17. yüzyılda seyyahların birçok ihtiyacına cevap veren bir yer olduğu yönündedir.

Covel, Küçükçekmece'nin doğu girişinde bulunan cami, okul ve hastanenin Sultan Süleyman veya Sultan Osman zamanında yaşamış defterdar Avdussallah tarafından yaptırıldığı, o gün için de

bridge provides the passage over a branch of the sea.” (Wratislaw, 1996: 43). In his words, he introduces the bridge in Büyükçekmece. On November 24, they arrive in Küçükçekmece, which is a “own” in Wratislaw's words. Wratislaw describes what he saw here:

“Here, too, we crossed a bridge and a second arm of the sea. Both these recesses of the sea are very gentle. If these places were prosperous with human labor, and if human intelligence worked on their natural beauty, how much more beautiful these places would be under this bright sun, they would be a piece of heaven. But these places, as they were created, looked as if they were orphaned, left to their own devices, saddened by this abandonment.”

(Wratislaw, 1996: 43).

The author seems very impressed by the landscape of Küçükçekmece; however, he thinks that the fact that these natural beauties have never been processed prevents this beauty from fully emerging. These thoughts are almost the same as what Busbecg said thirty years earlier. According to Wratislaw's notes, plenty of fish were caught on the Kucukcekmece coast at that time. The author tells that during their stay there, the fishermen caught fish with big nets and sold these delicious fish to themselves (Wratislaw, 1996: 43).

John Covel came to Istanbul in 1670 as the embassy priest of the King of England and stayed for seven years. Among the information he recorded in his diary during this period, he also includes his impressions of Küçükçekmece and Büyükçekmece, which he passed on during his journey to Edirne. Covel, who left Istanbul with his delegation on May 2, 1675, says that they reached Küçükçekmece from Edirnekapı in four hours and the distance was approximately twelve miles. He states that the Turks and Greeks lived together in Ponte Piccola, which means a small chest or drawer, and that the Turks call it Küçükçekmece and the Greeks call it a small city. The author mentions the existence of caravanserais and stables for accommodation, as well as stating that there are shops selling food, horse equipment, blacksmiths, real estate agents for passengers on its only main street and that the needs are met here. It adds that all kinds of fish can be found (Covel, 2017: 107).

orada yirmi öğrenci ile üç hukuk bilgininin kaldığı bilgisini verir. Bu güzergahı kullanan birçok önemli kişi gibi Covell'in içinde bulunduğu heyet, geniş bir avlunun etrafında önü revaklı odaların sıralandığı, ortasında bir çeşme bulunan bu binada kalmış ve kendilerine ikram edilen soğan ve pirinçten yapılan paparayı yemişlerdir (Covell, 2017: 107).

Küçükçekmece köprüsünden de bahseden yazar, köprü'nün on iki kemeri olduğunu, bunlardan birincisinin kasaba tarafından gelen akarsuyun üstünde, daha küçük olan ikisinin biraz daha ileride, diğer dokuzunun ise daha uzakta bulunduğunu söyler. Köprüyü detaylı olarak anlatan Covell, taştan yapıldığını, iki tarafının ince ahşap serenlerle süslediğini, 312 adım uzunluğunda, üç arabanın yan yana geçebileceği genişlikte olduğunu, birleştiği yolun şose yola 462 adım mesafede olduğunu ve köprü ayağının iki buçuk ayak olduğunu yazar (Covell, 2017: 107). Covell'in verdiği bilgilerden onun köprüyü detaylı olarak incelediği ve görece uzun ve geniş bir köprü olduğu anlaşılmaktadır. Köprü'nün bağlandığı şose yoldan Kumköy, Cabarana, Ahırköy, Haramidere vadisini aşarak Büyükçekmece'ye ulaşan yazar, Haramidere'nin karşısındaki tepenin yamacında eskiden padişahın yaz aylarında kullandığı etrafı kavak, selvi, karaağaç, söğüt gibi çeşitli ağaçlarla çevrili saraydan söz eder. Bu bölge bir çitle çevrilmiştir, çitin altındaki yol üzerinde büyük bir çeşme ve birkaç sarnıç bulunmaktadır. Yol üstünde bulunan çeşme ve sarnıçlar yolun işlek olduğunun göstergelerindedir.

Covell, Rumca da *büyük şehir* anlamına gelen Ponte grande adını Türklerin Büyükçekmece olarak kullandıklarını, bunun nedeninin de gerek Küçükçekmece gerekse Büyükçekmece köprülerinin "daha önce tahtadan yapıldıklarından, çekmece kelimesini tahta köprü anlamına kullan(malarından)" (Covell, 2017: 109-110) kaynaklandığını ifade eder. Yazar, her iki yerin de dönemi itibarıyla gelişmiş olmasını ulaşım kolaylığı ve denize bağlarken Büyükçekmece'nin daha büyük olduğunu vurgular (Covell, 2017: 109-110). Verilen bilgiler, Küçükçekmece'nin yolcuların ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, konaklayabilecekleri bir yer olduğu yönündedir.

Lady Mary Wortley Montagu, 1717-1718 yılları

These statements are that Küçükçekmece was a place that met many needs of travelers in the 17th century AD.

Covell, reports that the mosque, school and hospital at the eastern entrance of Küçükçekmece were built by the treasurer Avdüssallah, who lived during the reign of Sultan Süleyman or Sultan Osman, and that twenty students and three legal scholars remained there that day. Like many important people using this route, the delegation, including Covell, stayed in this building with a fountain in the middle, surrounded by a large courtyard, and ate papara made of onions and rice, which was served to them (Covell, 2017: 107).

Mentioning the Küçükçekmece bridge, the author states that the bridge has twelve arches, the first of which is above the stream coming from the town side, the smaller two are a little further away, and the other nine are further away. Covell, describing the bridge in detail, writes that it was made of stone, decorated with thin wooden stilts on both sides, that it was 312 steps long, wide enough for three cars to pass side by side, that the road they joined was 462 steps away from the highway, and that the foot of the bridge was two and a half feet (Covell, 2017: 107). From the information given by Covell, it is understood that he examined the bridge in detail and that it was a relatively long and wide bridge. The author, who reached Büyükçekmece by crossing the Kumköy, Cabarana, Ahırköy, and Haramidere valleys on the road to which the bridge was connected, talks about the palace surrounded by various trees such as poplar, cypress, elm and willow, which the sultan used in the summer months, on the slope of the hill opposite Haramidere. This area is surrounded by a fence, on the road under the fence there is a large fountain and several cisterns. The fountains and cisterns on the road are indicators that the road is busy.

Covell states that the Turks used the name Ponte grande, which means big city in Greek, as Büyükçekmece, and this is because both Küçükçekmece and Büyükçekmece bridges were "...previously made of wood, and the word drawer was used to mean wooden bridge..." (Covell, 2017: 109-110). The author emphasizes that Büyükçekmece is bigger while connecting the two places to the sea, ease of transportation, and the develop-

rında İngiliz elçisi olan eşi ile birlikte İstanbul'da bulunur. Lady Montagu, 1717 yılı mayısının sonlarında Edirne'den İstanbul'a kadar olan yolculuklarını anlattığı mektubunda Edirne, Çorlu, Silivri istikametinde yol aldıklarını Büyükçekmece ve Küçükçekmece'de birer gece konakladıklarını, Küçükçekmece'de eskiden tekke olan güzel bir evde kaldıklarını kaydeder ve eski tekkeyi adeta resmeder:

“Mermer odalarla çevrili büyük bir avluya giriliyor: Ortada güzel bir çeşme var. Ömrümde, evin etrafındaki bahçeler kadar güzelini görmedim. Anlaşıyor ki her mezhepde dervişler çekilecekleri yeri güzel seçiyorlar.” (Montagu, 1970: 92-93). Bölgeye ait diğer mektuplarda bilgi bulunmamaktadır.

Edward Raczynski, seyahat etmek amacıyla 17 Temmuz 1814'te Varşova'dan yola çıkan ve çeşitli yerleri ziyaret ettikten sonra son olarak konakladığı Odessa'dan deniz yoluyla 9 Ağustos'ta İstanbul'a ulaşan bir seyyahtır. Yazar, “İstanbul'da geçirdiğimi birkaç hafta, buraya gelişindeki merakımı haklı çıkarmıştı.” (Raczynski, 1980: 75) sözleriyle İstanbul'a merakını gidermek için geldiğini belirtir. İstanbul'da bulunduğu sürede Çanakkale'ye deniz yoluyla giden seyyah; dönüş yolu için tercih ettiği Gelibolu, Tekirdağ, Silivri, Ereğli, Büyükçekmece ve Küçükçekmece'ye ait notlarını aktarır. O dönemde Silivri ve Ereğli'nin nüfusunun 15.000, Büyükçekmece ve Küçükçekmece'nin 10.000 olduğu bilgisini veren yazar, Büyükçekmece ve Küçükçekmece'den dışarıya yün, pamuk, balmumu, kumaş, kösele, sahtiyan, ipekli kumaşlar sevk edilmekte olduğu da ekler (Raczynski, 1980: 160). Bu sözler, 19. yüzyıl başlarında bölgenin ihracat yapılan merkez olduğu yönündedir.

Raczynski'nin “...bin adım uzunluğunda mükemmel köprüsüyle meşhur Büyükçekmece'ye geldik.” (Raczynski, 1980: 164) sözleri buranın döneminde bilinen bir yer olduğunu göstermektedir. Yazar, köprünün 1565 yılında II. Selim tarafından su baskını olan bir yere yaptırıldığını, dayanıklı ve azametli bir yapı olduğunu bildirir (Raczynski, 1980: 164-165). Küçükçekmece'ye ulaşmak için kullandıkları köprüyü ise Büyükçekmece ile kıyaslanamayacak bulan Raczynski, Küçükçekmece'nin İstanbul-Edirne arasında ge-

ment of both places (Covel, 2017: 109-110). The information given is that Küçükçekmece is a place where passengers can meet their needs and stay.

Lady Mary Wortley Montagu is in Istanbul with her husband, who was the British ambassador in 1717-1718 AD. Lady Montagu, in her letter describing their journey from Edirne to Istanbul at the end of May 1717 AD, tells that they traveled in the direction of Edirne, Çorlu, Silivri, stayed one night in Büyükçekmece and Küçükçekmece, and stayed in a beautiful house in Küçükçekmece, which used to be a dervish lodge and it almost depicts the old dervish lodge:

“A large courtyard surrounded by marble rooms is entered. There is a beautiful fountain in the middle. I have never seen anything as beautiful as the gardens around the house in my life. It seems that dervishes of all sects choose their place of residence well.” (Montagu, 1970: 92-93). There is no information about the region in other letters.

Edward Raczynski is a traveler who set out from Warsaw on July 17, 1814 to travel, and after visiting various places, he reached Istanbul on August 9 by sea from Odessa, where he last stayed. “The few weeks I spent in Istanbul justified my curiosity in coming here...” the author writes (Raczynski, 1980: 75) In his words, he states that he came to Istanbul to satisfy his curiosity. The traveler who went to Çanakkale by sea during his stay in Istanbul; he cites his notes on Gelibolu, Tekirdağ, Silivri, Ereğli, Büyükçekmece and Küçükçekmece, which he preferred for the return route. He gives information that the population of Silivri and Ereğli at that time was 15,000, and that of Büyükçekmece and Küçükçekmece was 10,000. The author adds that wool, cotton, wax, fabric, leather, sahtiyan and silk fabrics are being shipped from Büyükçekmece and Küçükçekmece (Raczynski, 1980: 160). It is said that the region was the center of export at the beginning of the 19th century.

Raczynski's words “We came to Büyükçekmece, which is famous for its perfect bridge with a length of a thousand steps” (Raczynski, 1980: 164) shows that this place was known in its time. The author states that the bridge was built by Selim II in the year 1565 in a flooded place and that it was a durable and lofty building (Raczynski, 1980:

niş şose bir yol olan ve Divan-yolu olarak adlandırılan mevkide bulunduğunu ifade eder (Raczynski, 1980: 165).

Charles Colville Frankland, 1827-1828 yılları arasında Viyana'dan başlayan seyahatini anlattığı eserinde Büyükçekmece'ye yaklaştığında on iki top, yüz kadar mühimmat ve erzak vagonlu büyük bir birlikle karşılaştığını (Frankland, 1829: 85), kasabada da birçok hastayla birlikte asker ve vagonları gördüğünü (Frankland, 1829: 88) ifade eder. Bu ifadelerden bölgede o dönemlerde askeri birliklerin olduğu anlaşılmaktadır. Yazar, Büyükçekmece'yi panoramik olarak "...iki lagün veya denizden gelen körfezin oluşturduğu bir tür yarımadanın üzerine oturtulmuş..." (Frankland, 1829: 88) şekilde tarif ederken devamında gördüğü Küçükçekmece'ye de ikinci lagünü veya deniz girişini geçtikten sonra ahşap bir köprüyü geçerek ulaştığını söyler. Küçükçekmece'de bulunan gümrük binasında gerekli işlemlerini yaparak yollarına devam ettiklerini aktarır (Frankland, 1829: 88-89). Bu durum 19. yüzyılda bölgede bir gümrüğün var olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Yazıldığı döneme ait bilgiler, gözlemler ihtiva etmesi açısından çok önemli belgeler arasında sayılabilecek seyahatnameler; Büyükçekmece, Küçükçekmece ve çevresi hakkında da bilgi veren kaynaklar olarak dikkati çekmektedir. Seyahatnamelerde verilen bilgilere göre Batı'dan gelen yolcular, Büyükçekmece ve Küçükçekmece'de bulunan kervansaraylar da konaklayabilmekte, gerekli ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Yolcuların genelde buralarda birer gece kaldıkları görülmür. Özellikle Küçükçekmece, İstanbul'a yani asıl şehre varmadan önce son konaklama yeri olarak düşünülebilir.

Küçükçekmece, Batı'dan gelen elçilerin padişah, vezirler ya da çeşitli devlet erkani tarafından gönderilen heyetler tarafından karşılandıkları bir yerdir. Bazen karşılama heyeti, bu elçilere ve yanlarındakilere İstanbul'da kalacakları yere kadar eşlik ederler. Genellikle karşılama heyeti, kendilerini gönderen saraylıların iyi dileklerini ve hediyelerini gelen elçilere iletip onların verdiği hediyeleri de kendilerini gönderen zevata götürürler. Küçükçekmece, 19. yüzyıl seyahatnamelerinde ihracat yapılan bir yer gümrük merkezi olarak

164-165). Raczynski, who finds the bridge they use to reach Küçükçekmece cannot be compared with Büyükçekmece, states that Küçükçekmece is located in a place called Divan-yolu, which is a wide road between Istanbul and Edirne (Raczynski, 1980: 165).

Charles Colville Frankland, in his book about his journey starting from Vienna between 1827-1828, says that when he approached Büyükçekmece, he encountered a large unit with twelve cannons, about a hundred ammunition and supply wagons (Frankland, 1829: 85). He states that he saw soldiers and wagons with many patients in the town (Frankland, 1829: 88). It is understood from these statements that there were military units in the region at that time. While the author describes Büyükçekmece panoramically as "sitting on a kind of peninsula formed by two lagoons or a bay coming from the sea" (Frankland, 1829: 88), he says that he reached Küçükçekmece after crossing the second lagoon or the sea inlet, by crossing a wooden bridge. He states that they continued on their way by doing the necessary procedures at the customs house in Küçükçekmece (Frankland, 1829: 88-89). This shows that there was a customs office in the region in the 19th century AD.

CONCLUSION

Travel books, which can be considered among very important documents in terms of containing information and observations of the period in which they were written; Büyükçekmece draws attention as sources that provide information about Küçükçekmece and its surroundings. According to the information given in the travel books, passengers coming from the West can also stay in the caravanserais in Büyükçekmece and Küçükçekmece and meet their necessary needs. It is seen that the passengers generally stay here for one night. Especially Küçükçekmece can be considered as the last accommodation before arriving in Istanbul, that is, the main city.

Küçükçekmece is a place where ambassadors from the West are greeted by delegations sent by the sultan, viziers or various giants. Sometimes the welcoming delegation accompanies these ambassadors and their companions to their accommodation in Istanbul. Generally, the welcoming delegation conveys the good wishes and gifts of

anılır. Karayolu ile İstanbul'a ilerleyen tüccarlar ve seyyahlar Küçükçekmece'deki gümrükte durmak zorunda kalmışlardır. Burada kendilerine eşlik eden Türkler, gerekli işlemleri tamamladıktan sonra yollarına devam etmişlerdir.

the courtiers who sent them to the ambassadors and takes their gifts to the person who sent them. Küçükçekmece is referred to as a customs center in 19th century AD travel books. The merchants and travelers advancing to Istanbul by road had to stop at the customs in Küçükçekmece. The Turks accompanying them here continued on their way after completing the necessary procedures.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY**Modern Kaynaklar / Modern Sources**

Barbaro, J. (2009). *Anadolu'ya ve İran'a seyahat*. (Çev. T. Gündüz). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Busbecq, O. G. (2005). *Türkiye'yi böyle gördüm*. (Haz. A. Kurutluoğlu). İstanbul: Kervan Yayıncılık.

Canaye, P. (2017). *Fransa-Canaye seyahatnamesi 1573*. (Çev. T. Tunçdoğan). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Covel, J. (2017). *Bir papazın Osmanlı günlüğü: saray, merasimler, gündelik hayat*. (Çev. N. Özmelek). İstanbul: Dergah Yayınları.

Curipeschitz, B. (1977). *Yolculuk günlüğü 1530*. (Çev. Ö. Nutku). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Dernschwam, H. (1992). *İstanbul ve Anadolu'ya seyahat günlüğü*. (Çev. Y. Önen). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Eyice, S. (1977/78). Tarihte Küçükçekmece. *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6-7, 57-123.

Faroqhi, S. (1999). *Osmanlı tarihi nasıl incelenir?* (Çev. Z. Altok). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Frankland, C. C. (1829). *Travels to and from Constantinople, in the years 1827 and 1828: or personal narrative*. London: Henry Colburn.

Gerlach, S. (2006). *Türkiye günlüğü 1573-1578. I-II*. (Ed. K. Beydil-i). (Çev. T. Noyan). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Heberer, M. (2003). *Osmanlıda bir köle Brettenli Michael Heberer'in anıları 1585-1588*. (Çev. T. Noyan). İstanbul: Kitap Yayınevi.

İldem, A. E. (2007). Bir yazın türü olarak doğu seyahatnameleri. *Hacettepe Üniversitesi Littera Dergisi*, 21, Ankara.

Montagu, L. (1970). *Türkiye mektupları 1717-1718*. (Çev. A. Kurutluoğlu). İstanbul: Kervan Kitapçılık.

Raczynski, E. (1980). *1814'de İstanbul ve Çanakkale'ye seyahat*. (Çev. K. Turan). İstanbul: Kervan Yayıncılık.

Schweigge, S. (2004). *Sultanlar kentine yolculuk 1578-1581*. (Çev. T. Noyan). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Togan, Z. V. (1985). *Tarihte usul*. İstanbul: Enderun Yayınları.

Üçel Aybet, G. (2007). *Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Wratislaw, B. W. (1996). *Baron W. Wratislaw'ın anıları "16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğundan çizgiler"*. (Çev. M. S. Dilmen). İstanbul: Karacan Yayınları.

İnternet Kaynakları / Internet Sources

<https://kutuphane.ttk.gov.tr/details?id=510227&materialType=NE&query=Frankland%2C+Charles+Colville> (14.03.2020)